

Het opdelen van de derde wereld:

Differentiatie in de speciale behandeling van ontwikkelingslanden

Samenvatting

Dit proefschrift gaat over het toenemend aantal categorieën ontwikkelingslanden binnen de VN, vanaf de eerste formele categorie die in het leven is geroepen door de VN (de minst ontwikkelde landen - MOL) tot en met het eerste geval van een land dat na onderhandelingen naar een hogere categorie is bevorderd. Door datatriangulatie op basis van literatuurstudie, analyse van documenten, semi-gestructureerde interviews en beschrijvende statistiek is het mogelijk om de differentiatie of categorisatie van ontwikkelingslanden te onderzoeken in termen van twee belangrijke factoren: belangen en macht. Deze worden apart en in onderlinge samenhang bestudeerd en geanalyseerd op grond van (institutioneel) gedrag. Het uiteindelijke doel is om te begrijpen hoe belangen gedrag vormgeven en veranderen en hoe belangen vertaald kunnen worden in beleidsbeslissingen.

Om deze materie te kunnen onderzoeken is een taal nodig waarin de aard van deze interacties tussen macht en belangen besproken kan worden, en een rijke set van aannames over processen die vergelijkbaar zijn met de processen die ten grondslag liggen aan pogingen tot differentiatie van ontwikkelingslanden. Dit betekent dat dit onderzoek:

- (i) in het algemeen valt binnen de disciplines van de politieke economie en internationale relaties, en
- (ii) geïnspireerd is op de principaal-agenttheorie en het debat over het primaat van structuur of agency, en op het gezichtspunt van de autonome bureaucratie, met als tegenwicht de beperkingen die lidstaten opleggen aan de acties van internationale bureaucratische organisaties.

Dit analytisch kader wordt toegepast op:

1. Het 'opdelen' van de algemene en ongedefinieerde groep ontwikkelingslanden om daarbinnen internationaal de aandacht te vestigen op de categorie Minst Ontwikkelde Landen (MOL); de eerste doelbewuste poging van de VN om te differentiëren tussen ontwikkelingslanden. De resultaten wijzen erop dat meer ontwikkelde ontwikkelingslanden het VN-voorstel om de derde wereld 'op te delen' vooral hebben aangegrepen als een project waarmee de schade binnen de perken gehouden kon worden (door in te stemmen met een onschadelijke deal die hun belangen niet in gevaar zou brengen), terwijl ontwikkelde landen het zagen als een mogelijkheid om hun economische belangen te behartigen (door middel van handel). Tegen de tijd dat de categorie MOL geïnstitutionaliseerd werd, werd er echter ook rekening gehouden met de bureaucratische belangen van de VN. Het indelen van landen in de categorie MOL werd niet alleen een kwestie van het belangeloos een speciale behandeling geven aan die categorie landen (de principalen), maar ook van het omgaan met de onvereenigbare belangen van drie verschillende groepen (de agenten): de individuele belangen van (i) ontwikkelde landen en (ii) meer ontwikkelde ontwikkelingslanden en (iii) bureaucratische voorkeuren van de VN.
2. Het toenemend aantal categorieën ontwikkelingslanden dat binnen de VN wordt onderscheiden en waarmee de derde wereld nog verder gesegmenteerd wordt op grond van gemeenschappelijke kenmerken. Het toenemend aantal categorieën

creëert echter geen voorspelbaarheid, rationaliteit en transparantie over regels en principes met betrekking tot het geven van een speciale en verschillende behandeling en het beschermen van staten tegen de grillen van zowel grote landen als machtige internationale bureaucratieën, maar zorgt in plaats daarvan voor ondoorzichtigheid en vrijheid om te bepalen hoe te handelen in het wereldwijde governance-systeem, waardoor er macht uitgeoefend kan worden over kleinere en zwakkere staten.

3. Het geval van Kaapverdië; het eerste geval van een land dat na onderhandelingen van de categorie MOL naar een hogere categorie is bevorderd en daarmee een onderwerp waarnaar nog veel te weinig onderzoek is verricht. Uit deze analyse blijkt hoe de indeling van ontwikkelingslanden, paradoxaal genoeg, lange tijd kan blijven bestaan of onredelijk lang verlengd kan worden, wat implicaties heeft voor de afhankelijkheid van hulp op de lange termijn. Het continueren van een voorkeursbehandeling ondanks het verlies van de MOL-status en de institutionalisering van een nieuw overgangskader dat landen die hun MOL-status zijn kwijtgeraakt in staat stelt om voor onbepaalde tijd in die categorie te blijven hangen, creëert een nieuwe impliciete categorie van 'ex-MOL- in-overgangsfase'. Dit bekrachtigt de *status quo*, bevestigt het voortbestaan van het bureaucratische apparaat van de MOL, en legitimeert verdere ontwikkelingsinterventies in deze landen. Uiteindelijk betekent het verlies van de MOL-status onder deze omstandigheden niet noodzakelijkerwijs de bevrijding van een afhankelijkheidsrelatie.

Dit diepgaande onderzoek dat gericht is op de drie bovengenoemde onderwerpen, dient als middel om het schijnbaar onlogische gedrag van de VN-bureaucratie en van de bureaucratieën in de lidstaten te begrijpen, en om inzicht te krijgen in de politieke economie van categorisatie/differentiatie van ontwikkelingslanden. Het uiteindelijke doel is om te begrijpen wie er profiteert van: (i) categorisatie van ontwikkelingslanden, (ii) voortdurende uitbreiding en het blijven bestaan van deze categorieën en (iii) bevorderingsprocessen waardoor landen die hun MOL-status verloren hebben nog steeds in een afhankelijkheidsrelatie zitten. Zo kunnen de belangen en de veranderingen in de machtsverhoudingen die de motor hierachter zijn en het gevolg hiervan zijn naar voren gebracht worden.

In dit proefschrift wordt deze dynamiek van belangen en machtsverhoudingen duidelijk gemaakt en daarmee levert het een belangrijke bijdrage op twee niveaus: (i) het initiëren van een academisch debat op het gebied van de politieke economie van differentiatie van ontwikkelingslanden (een tot nu toe nog relatief onontgonnen onderzoeksterrein) en (ii) het aandragen van elementen voor een evenwichtiger besluitvormings- en beleidskader om ontwikkelingslanden te categoriseren zodat ze een speciale en verschillende behandeling kunnen krijgen.